

Honoris Causa

Vicenç Navarro

HONORIS CAUSA

INVESTIDURA COM A DOCTOR

HONORIS CAUSA DEL SENYOR

VICENÇ NAVARRO LÓPEZ

Universitat de Lleida

Recull de les intervencions i lliçons pronunciades en l'acte d'investidura com a doctor *Honoris Causa* de la Universitat de Lleida del senyor Vicenç Navarro López, que es va fer al Saló Víctor Siurana, de l'Edifici del Rectorat, el 21 de març del 2013.

© Edicions de la Universitat de Lleida, 2014

Disseny i maquetació: cat & cas / Edicions i Publicacions de la UdL

Fotografia de portada: Xavier Goñi. Servei de Reproducció d'Imatge de la UdL

DL L 221-2014

Per a més informació, visiteu la web de la Universitat de Lleida

ÍNDEX

Salutació		
Dr. Roberto Fernández Díaz		5
<i>Laudatio</i>		
Dr. Joan Pere Enciso Rodríguez		7
Acte de doctorat <i>Honoris Causa</i>		
Sr. Vicenç Navarro López		18
Discurs de cloenda		
Dr. Roberto Fernández Díaz		25

SALUTACIÓ

DR. ROBERTO FERNÁNDEZ DÍAZ

Bona tarda,
Secretària General de la Universitat de Lleida,
Degana de la Facultat de Dret i Economia de la Universitat de Lleida,
Magnífic rector de la Universitat Internacional de Catalunya,
Vicerector de la Universitat Pompeu Fabra,
Digníssimes autoritats,
Membres de la Comunitat Universitària,
Senyores i senyors

Benvinguts, benvingudes a l'acte del senyor Vicenç Navarro López com a Doctor *Honoris Causa* per la Universitat de Lleida.

La importància i el valor que la universitat dóna a aquest nomenament, que és el més alt honor que aquesta institució concedeix, es posa de manifest en la solemnitat d'aquest acte, marcat per un ritual antic i d'un alt valor simbòlic.

LAUDATIO

DR. JOAN PERE ENCISO RODRÍGUEZ

Rector Magnífic de la Universitat de Lleida,
President del Consell Social,
Secretària general,
Degana de la Facultat de Dret i Economia,
Rector Magnífic de la Universitat Internacional de Catalunya,
Vicerector de la Universitat Pompeu Fabra,
Claustre acadèmic,
Comunitat universitària,
Senyores i senyors,

En primer lloc, voldria agrair a la Universitat de Lleida, i focalitzo l'agraïment en el seu Rector Magnífic, el Sr. Roberto Fernández, que en el Consell de Govern de 25 de juliol de 2012 s'acordés nomenar el Dr. Vicenç Navarro López doctor *Honoris Causa* per aquesta universitat, i també voldria agrair al Dr. Vicenç Navarro la seva acceptació.

Aquest acte s'emmarca dins de les diferents activitats de commemoració del 25è aniversari de l'inici dels estudis de Ciències Empresarials a la Facultat de Dret, fet que va implicar allargar el nom del centre, que va passar a dir-se Facultat de Dret i Economia. També voldria remarcar que és el primer doctor *Honoris Causa* que concedeix la Facultat de Dret i Economia en l'àmbit de l'Economia i Empresa.

Una de les tradicions de la universitat, que paga la pena de conservar, és la concessió del doctorat *Honoris Causa*, l'objecte del qual és retre homenatge als mestres, a aquella gent que deixa empremta dins la professió, a l'acadèmia i a les persones que n'han llegit els treballs o articles o n'han escoltat les classes magistrals.

Em sento honorat i orgullós que la Facultat de Dret i Economia m'hagi encomanat realitzar la *laudatio* del professor Vicenç Navarro López; *laudatio*, una paraula que pretén elogiar i enaltir una persona pel seu saber extraordinari.

En aquesta *laudatio* es vol posar de manifest —i honorar— l'excelsitud d'una llarga trajectòria d'exercici professional, d'investigació científica i de pràctica de mestratge universitari. Sense ànim d'incomodar el doctorand, em correspon revelar-ne la trajectòria acadèmica, el seu treball com a investigador i el seu compromís polític i social com a ciutadà, ja que l'investigador no resta al marge del que passa al seu entorn. També voldria ressaltar que la seva formació i la seva docència s'han desenvolupat en un bon grapat d'universitats d'arreu del món.

M'agradaria afegir-hi, d'altra banda, que no es pot oblidar que cada vegada que alguna persona és investida doctor o doctora, no és solament el qui es gradua qui s'honora, sinó que és tota la comunitat universitària i la mateixa societat els qui, al mateix temps, també reben aquest honor.

Vicenç Navarro López va néixer el dia de Tots Sants de l'any 1937 a Gironella (província de Barcelona), en plena Guerra Civil espanyola, i en el si d'una família republicana, posteriorment represaliada. El context històric en el qual naixem i creixem ens condiciona com a persones!

Sense ànim de ser exhaustiu, perquè el temps de què disposo és limitat, sí que voldria fer un breu recorregut per la biografia del professor Navarro, per tal de mostrar-ne la formació rebuda i l'activitat professional realitzada, per poder valorar-ne millor la dimensió professional i humana.

La formació acadèmica que ha assolit ha estat molt àmplia i, sobretot, molt multidisciplinària, la qual cosa mostra, per tant, un tret característic de la seva personalitat, i és que tots els problemes que es generen en les relacions socials i les seves resolucions tenen molts punts de vista per ser estudiats i, sobretot, afecten persones; no són experiments

de laboratori, en què la prova i l'error no tenen conseqüències, ja que en l'àmbit social els experiments repercuteixen sobre societats i, per tant, sobre les persones.

Es va llicenciar (amb un excel·lent) en Medicina i Cirurgia per la Universitat de Barcelona l'any 1961. Per raons polítiques va haver de sortir d'Espanya, tal com el mateix professor Navarro escriu (1997): "La meua participació en la lluita antifranquista em va forçar a marxar del meu país començant, d'aquesta manera, un llarg període d'absència". Com el context històric sempre condiciona la vida de les persones! Va emigrar d'aquella Espanya grisa, molt grisa, repressora, arbitrària, desconfiada i poruga. Surt en el moment que es comença a aplicar el Pla d'Estabilització, punt d'inflexió de l'economia espanyola, en l'inici del desenvolupisme econòmic.

Va marxar a Suècia, país que li ofereix una nova cultura i una nova forma de veure la vida i complementar i ampliar la seva formació. Era un país que ja coneixia pels seus viatges en els anys cinquanta, quan anava, com relata ell mateix, "a cercar diner per a la resistència antifeixista espanyola", i que, a la vegada, li va permetre conèixer qui és la seva esposa, Anneli Hölta Navarro. Va aprofitar la seva estada per realitzar estudis d'Economia Política a l'Institut d'Estudis d'Economia Social, a la Universitat d'Estocolm (1963-1964), i va tenir la sort que el seu mentor fos el gran mestre Gunnar Myrdal, premi Nobel d'economia l'any 1974, el qual li fou concedit abans de l'hegemonia dels economistes neoliberals.

El seu períple formatiu el va portar a la London School of Economics i a la Universitat d'Oxford, on realitzà estudis de Polítiques Socials (1964), per tal de complementar la formació rebuda a Suècia.

Posteriorment va realitzar estudis de postgraduat d'Administració en Serveis Mèdics i Socials i d'Informàtica a la Universitat d'Edimburg, Escòcia (1964-1965).

En aquests anys de formació el seu interès es va centrar, tal com ell mateix manifesta, en "l'anàlisi de l'estat del benestar en els països del nord d'Europa amb l'esperança

que algun dia proper podria tornar a Espanya i ajudar el meu propi país a establir una societat solidària, compromesa amb el millorament del benestar de la població". Aquest retorn no es produiria fins a l'any 1983.

L'any 1965 va ser clau en la vida del professor Navarro, tal com ell mateix reconeix: "Es va iniciar una nova etapa en la meua vida. La Johns Hopkins University, dels Estats Units, em va convidar a integrar-me en el seu cos docent, vivint i treballant en aquell país des de llavors, se'm va oferir així l'experiència única de conèixer aquell país a l'integrar-me de ple en el seu món acadèmic i científic". Va assolir el doctorat en Polítiques Socials i Sanitàries (1968), presentant la tesi "Utilització de les cadenes markovianes en les taules *input output* en la planificació sanitària i social", el tutor de la qual fou el professor Kerr L. White. L'estudi de la política sanitària serà la seva tasca de recerca més rellevant i de reconeixement internacional.

Seguint el seu periple vital, a través dels seus escrits, comprovem com els esdeveniments històrics li continuen condicionant la vida: "A partir de la mort del dictador, general Franco, vaig tornar a Espanya convidat per diferents centres acadèmics espanyols". Va ser proposat com a catedràtic extraordinari d'Economia Aplicada per la Universitat Complutense de Madrid (1983) i es va integrar a la vida acadèmica catalana com a catedràtic d'Economia Aplicada de la Universitat de Barcelona (curs 1995-1996) i, més tard, com a catedràtic de Ciències Polítiques i Socials de la Universitat Pompeu Fabra (des del curs 1996-1997 fins ara). En aquesta universitat dirigeix el programa de Polítiques Públiques i Socials, patrocinat juntament amb la Johns Hopkins University, des de l'any 1994.

Des de l'any 2004 fins avui, també és el director del programa conjunt entre la Universitat Pompeu Fabra i la Johns Hopkins University sobre Política de la Salut.

És professor de la Johns Hopkins University, en què imparteix classe d'Estudis Polítics i Polítiques Públiques, des de l'any 1991 fins avui (d'on acaba d'arribar de fer la docència d'aquest curs).

Des de la finalització i defensa de la seva tesi doctoral ha treballat en més de cinquanta projectes de recerca, dels quals en quaranta-dues ocasions n'ha estat l'investigador principal. Una característica clau de la seva activitat científica és la capacitat que ha tingut i té per organitzar i dirigir grups de treball i d'obres col·lectives (com, per exemple, l'Observatori Social d'Espanya, del qual és director).

El seu àmbit del treball ha girat, fonamentalment, al voltant de les polítiques públiques, sobretot en el sector sanitari, però també al voltant de temes de distribució de la renda i desigualtat. Ha realitzat els seus treballs als Estats Units, Suècia, la Gran Bretanya i Espanya, i per a les Nacions Unides, l'Organització Mundial de la Salut i la Comissió Europea.

Els premis i honors rebuts pels seus treballs arriben al mig centenar, i els càrrecs d'assessor professional a associacions nacionals i internacionals han estat més de trenta –en concret, trenta-cinc.

El volum de la seva obra és molt ampli: trenta-sis llibres, quaranta-dos capítols de llibre, més de dos-cents articles en revistes científiques, etc.

Segons l'Agència d'Informació Científica Internacional de la Universitat de Pennsilvània (Lauder Institute of Management and International Studies), el professor Navarro és un dels científics espanyols més citats en la literatura científica internacional en ciències socials (que inclou ciències polítiques, economia, sociologia, i d'altres), i en l'última llista publicada ocupava la cinquena posició (2010).

La seva producció d'articles d'opinió en premsa i revistes de divulgació ha estat i és molt prolífica. Atès que els principals mitjans de comunicació espanyols han tendit a no publicar els seus escrits o a publicar-los molt espaiadament, la seva divulgació s'ha pogut anar fent gràcies a les edicions digitals, a Internet.

L'economista John Kenneth Galbraith es queixava, l'any 1972, en la seva allocució davant de l'Associació Econòmica Americana, de l'allunyament de l'economista de la realitat,

retret que no podria fer al professor Navarro, ja que el seus estudis i treballs toquen, i molt, la realitat del dia a dia dels països, de les societats i, sobretot, de les persones.

Un altre aspecte que és convenient destacar és com el professor Navarro ha enfocat la recerca. Per ell, la recerca és una responsabilitat, tal com escrivia l'any 2000:

Considero una responsabilitat important d'un investigador de la nostra realitat econòmica i social no analitzar aquestes realitats (simplement) sinó també intentar canviar-les amb la finalitat de millorar-les. Per aquesta raó, en els meus quasi quaranta anys (ara ja en són cinquanta) de vida acadèmica he intentat sempre enriquir la meua pròpia producció de coneixement amb la vivència pràctica de dissenyar i avaluar les polítiques econòmiques i socials tendents a millorar la qualitat de vida de la nostra ciutadania. Aquesta va ser la raó que acceptés la invitació de la senyora Hillary Clinton el 1993 per col·laborar en el seu grup de treball [de reforma de la política sanitària].¹

Amb aquest mateix plantejament i compromís ha participat en l'assessorament a altres institucions, com per exemple les Nacions Unides, a l'Organització Mundial de la Salut i a molts governs, com el govern d'unitat popular de Xile, el govern cubà (en la seva reforma sanitària), el govern socialdemòcrata suec, el govern socialista espanyol i els governs tripartits i "d'entesa" catalans.

A més, i complementant això, es pot afegir les reflexions del professor Juan Torres López: "I també acudint allí on se n'ha sol·licitat assistència, assessorament i coneixements amb una disponibilitat exemplar, generosa i pròpia solament dels veritables mestres" (2011, mimeo).

El professor Vicenç Navarro, tal com mostren els seus treballs, considera que l'economia, o la ciència econòmica, actua dins de la societat, que aquesta està formada per persones

¹ Navarro, Vicenç. *Globalización económica, poder político y estado del bienestar*. Barcelona: Editorial Ariel, 2000, p. 15.

i que les persones estan condicionades per l'escala de valors que ha anat desenvolupant la societat en la qual viuen. Com que aquests valors i els tipus de relacions socials han anat variant al llarg de la història, en funció de les diferents decisions socials i polítiques, voluntàries o imposades, que han anat adaptant les diferents societats, la seva realitat ha anat variant en una direcció o en una altra.

El professor Vicenç Navarro no ha estat mai un tècnic de l'economia asèptic i no ha oblidat mai que la missió de l'economista és contribuir a la satisfacció adequada de les necessitats de les persones. Per aquesta raó, l'estudi de la distribució de la renda que genera un país entre els individus que formen una societat ha estat una de les seves principals preocupacions, juntament amb com les polítiques públiques ajuden a millorar aquesta distribució entre els individus que formen part de la societat.

Ha estat, i és, un economista preocupat per aportar solucions per corregir els problemes que té la població que forma part d'una societat: la desocupació, la pobresa, les privacions, l'estat com a agent actiu per intentar evitar que les lleis del mercat facin més rics els rics i poder redistribuir la renda que genera una societat per reduir la pobresa que provoca el mercat entre els segments, cada vegada més amplis, de la societat.

Els seus escrits mostren una perseverança molt important, i ens recorda constantment quins són els orígens dels nostres mals estructurals com a societat.

Sense ànim de ser exhaustiu, si que voldria indicar sobre quins eixos giren les seves reflexions i aportacions:²

² La gran majoria dels treballs que ha escrit en espanyol estan relacionats amb la política econòmica i social. Els llibres més coneguts a Espanya són: *Globalización económica, poder político y estado del bienestar* (Ariel Económica, 2000) i *Neoliberalismo y estado del bienestar* (Ariel Económica, 1997). Amb Juan Torres i Alberto Garzón ha publicat *Hay alternativas. Propuestas para crear empleo y bienestar en España* (Sequitur, 2011) i *Lo que España necesita* (Deusto, 2012). Amb Juan Torres ha escrit *Los amos del mundo. Las armas del terrorismo financiero* (Espasa, 2012).

- Les persones que formen la societat són el més important i la societat les ha de protegir. Com a ell li agrada dir: "El que s'ha de preguntar no és si l'economia va bé, sinó si la població va bé".
- Però, per poder fer això, la democràcia és fonamental. Aquesta és clau per al desenvolupament dels països. Els governants tendiran a atendre les necessitats de la seva població, de la gent que viu al territori. Per aquesta raó denuncia el paper del Fons Monetari Internacional, del Banc Mundial, de l'Organització Mundial de Comerç, del Banc Central Europeu, de la Troica, de la Sra. Angela Merkel i d'altres dirigents polítics i econòmics que condicionen la vida de milions de persones que no els han elegit per sufragi.
- Per tant, la manca de democràcia porta al subdesenvolupament social. Ha demostrat que Espanya tenia uns nivells de subdesenvolupament social molt inferiors als dels països del seu entorn durant l'etapa de la dictadura i que l'estat del benestar a Espanya no ha arribat mai a tenir els nivells de cobertura dels països del nostre entorn, ja que els recursos destinats a les polítiques socials han estat insuficients.³
- Un altre tema sobre el qual reflexiona i escriu de manera insistent és el de la transició política espanyola. Aquesta, considera, va ser immodèlica. Encara hi ha estructures i normatives a modificar, fet que ha condicionat i condiona la política econòmica que s'ha aplicat i s'aplica a Espanya. També lamenta l'oblit i la tergiversació de la història, que considera que és "un enorme error polític i moral".
- Vinculada amb el punt anterior, una altra preocupació ha estat, i és, la distribució de la renda, com ja s'ha indicat abans. Ha demostrat com les polítiques neoliberals han intensificat la lluita de classes; és dels pocs autors que encara utilitza aquest concepte de lluita de classes. I, com deia no fa gaire l'ultramilionari Warren Buffett:

³ Reflexions recollides en articles i de forma més exhaustiva en els llibres *Bienestar insuficiente. Democràcia incompleta. De lo que no se habla en nuestro país* (Premi Anagrama, 2002) i *El subdesarrollo Social de España. Causas y consecuencias* (Anagrama, 2006).

"I tant que existeix la lluita de classes; l'hem començada nosaltres i de moment anem guanyant". Ha denunciat i demostrat com el neoliberalisme ha introduït un procés de dualització de la societat (els rics són més rics, i els pobres són més i amb menys ingressos) i, a més, ha remarcat el procés d'afebliment de la classe mitjana.

- En els seus estudis sobre les societats ha demostrat com les polítiques públiques d'intervenció sobre el mercat serveixen per aconseguir l'equilibri social dins dels països i estalviar conflictes. A la vegada, ha denunciat que les polítiques neoliberals de desregulació del mercat financer, dels mercats comercials, del mercat laboral i dels serveis públics generen justament el contrari: conflictes i pobresa en les societats.
- De la crisi econòmica no en sortirem si no hi ha una major intervenció dels poders públics en la distribució de recursos cap al conjunt de la població i no cap a una minoria: el sistema financer i grans fortunes.
- També ha treballat i reflexionat al voltant de la incapacitat del model neoliberal per generar ocupació. Per aquesta raó considera que a Espanya és molt important potenciar l'estat del benestar, que encara és molt per sota de la mitjana dels països del nostre entorn, fet que permetria reduir l'atur en cinc milions de persones.
- Per aconseguir el que s'ha dit anteriorment, és necessari actuar sobre els ingressos de l'estat, reforma fiscal, i, abans que res, perseguir el frau fiscal (en lloc de donar-li una amnistia) i aconseguir el tancament dels paradisos fiscals.

La visió que té el professor Navarro respecte al paper de l'economista s'alinea en la mateixa òrbita que la que manifestava l'economista Joan Robinson:⁴ l'economista ha de "combatre [...] la ideologia que pretén que els únics valors que compten són els que poden mesurar-se en diners". Hi ha alguna cosa més que el valor monetari, que és un instrument de mesura, de referència. Però no ha de ser un fi en si mateix, si més no per a una societat lliure i democràtica. Una societat amb un PIB per capita molt elevat,

⁴ Robinson, Joan. *Filosofia econòmica*. Editorial Gredos, 1968 (en castellà) i 1962 (en anglès). Joan Robinson (1903-1983) va ser una heterodoxa economista anglesa.

però sense democràcia, amb injustícies socials, altes taxes de pobresa, alts nivells d'atur, precarietat laboral, alts índexs de contaminació atmosfèrica i d'aigües, alts nivells de desigualtat de gènere, etc., és una societat injusta per a la majoria dels seus ciutadans; és un model social a denunciar, a combatre i a canviar.

Professor Vicenç Navarro, sobretot, no deixi de fer recerca i de difondre les seves reflexions. Necessitem els seus escrits, els seus pensaments, el seu mestratge..., com l'aigua i els adobs són necessaris per als conreus i els arbres per créixer i donar fruits. Per a molts de nosaltres és un referent necessari per tenir una visió diferent de les dels trobadors i contertulians del sistema.

Rector Magnífic, Roberto Fernández; president del Consell Social; secretària general; degana de la Facultat de Dret i Economia, i Dr. Vicenç Navarro, ha estat per a mi un gran honor i un repte esbossar una *laudatio* que necessàriament ha estat meditada i desenvolupada des de la raó i la consideració dels fets, tal com correspon als imperatius de la universitat, però a la qual no podia deixar d'incorporar sentiments i idees que, en part i modestament, m'han estat suggerides per l'obra, la trajectòria i la dimensió personal del nostre nou doctor.

Professor Vicenç Navarro, tinc l'honor de donar-li la benvinguda al Claustre de Doctors de la Universitat de Lleida, on vostè sap que és molt ben rebut. Moltes gràcies per la seva paciència, però, sobretot, per la seva activitat, per la seva identitat, per la seva militància en defensa de les persones i dels pobles i per la seva coherència. Que aquesta feina continuï tan fructífera com fins ara.

Moltes gràcies per la vostra atenció.

ACTE DE DOCTORAT *HONORIS CAUSA*

SR. VICENÇ NAVARRO LÓPEZ

Als membres de la taula:

Rector Magnífic de la Universitat de Lleida,
Secretària general de la Universitat de Lleida,
President del Consell Social de la Universitat de Lleida,
Degana de la Facultat de Dret i Economia de la Universitat de Lleida;
Al meu padrí, el Dr. Pere Enciso,

I als assistents:

Rector Magnífic de la Universitat Internacional de Catalunya,
Vicerector de la Universitat Pompeu Fabra,
Autoritats acadèmiques i civils,
Membres de la Comunitat Universitària,
Senyores i senyors,

Moltes gràcies per l'honor que em confereixen. Permetin-me que transfereixi aquest honor a tots aquells que ens van precedir i que van fer possible que ara tots siguem aquí, en aquest acte de celebració dedicat a una veu crítica, que m'agradaria que fos un acte d'homenatge a totes les veus crítiques que han fet possible i han contribuït al progrés, a la llibertat, al benestar i a la solidaritat del nostre poble, que ara s'estan qüestionant.

En aquest acte vull començar agraint la veu crítica dels meus pares i de la seva generació, homes i dones que durant la seva joventut van participar en aquell projecte tan il·lusionant de reformar el nostre país que va ser la Segona República. Va ser la generació que va intentar transformar Catalunya i Espanya mitjançant reformes socials, laborals, econòmiques i culturals que intentaven trencar amb l'enorme conservadorisme que caracteritzava les elits econòmiques, financeres i religioses governants d'aquell temps.

I entre aquestes reformes hi havia la d'iniciar el reconeixement que l'Estat espanyol era i continua sent un estat plurinacional, admetent i acceptant que Catalunya és una nació, amb el dret i amb el deure de defensar la seva identitat, la seva cultura, el seu idioma, la seva personalitat i el seu desig de ser nació.

Cadascuna de les reformes va ser interrompuda i destruïda pel cop feixista, amb el suport internacional de Hitler i de Mussolini, que va imposar una de les dictadures més sagnants i cruels d'Europa en aquell període.

Em va entristir veure, a la tornada de l'exili, que els meus estudiants universitaris sabien molt poc de la història d'aquest país. Semblava que creguessin que el dictador era com una persona gran amb mal geni. Més elaboradament, aquesta percepció es reproduïa també en el discurs acadèmic, que subratllava que aquella dictadura era, segons la saviesa convencional, un règim autoritari, però no totalitari, de manera que s'assumia erròniament que aquell règim no provava de canviar la totalitat de la societat, com intenten els règims totalitaris. Però aquells qui vam viure i vam patir aquell règim sí que vam veure l'intent d'aquella dictadura d'intervenir en les esferes més íntimes de la personalitat, des de la nostra llengua, la llengua que parlava el nostre poble, fins a les relacions interpersonals, i fins i tot en els sentiments. Aquest intent va ser realitzat amb una enorme brutalitat. Per cada assassinat polític que va cometre Mussolini, Franco en va cometre 10.000, com ha documentat el professor Malekafis, expert en el feixisme europeu de la Universitat de Colúmbia (Nova York).

Va ser la generació dels meus pares la que va patir aquella enorme repressió. És a ells a qui el país hauria d'honrar. Molts van ser assassinats; d'altres, empresonats; molts d'altres, torturats, i encara d'altres, expulsats. És important que els agràim el seu sacrifici i que els honrem. Amb especial atenció mereixen ser-ho els mestres, entre ells, els meus pares, que van ser expulsats del magisteri sent mestres de Gironella, al Bergadà, com milers i milers de mestres. I d'altres que van haver d'exiliar-se, com els milers i milers de catalans i espanyols que van iniciar la diàspora republicana. Molts d'ells —com els meus tiets i tietes—, que van iniciar el maquis francès contra els nazis, van ser detinguts i enviats a camps de concentració nazis. És a ells i a tots els qui van sobreviure a aquell malson

i van continuar la seva lluita per la democràcia, la llibertat i la justícia, estiguessin on estiguessin, a qui cal honrar. Molts van acabar a l'Amèrica Llatina, que els va rebre amb els braços oberts. A ells també cal honrar-los, ja que les seves veus crítiques davant les estructures del poder dictatorial van mantenir vives les aspiracions a un món millor.

En els meus viatges al voltant del món, he vist i saludat aquesta enorme diàspora republicana tan oblidada a Catalunya i a Espanya. Els meus oncles i la seva generació, combatents antifeixistes a Espanya, i antinazis a França, han estat oblidats aquí i honorats, en canvi, a França. Aquest silenci ensordidor a Catalunya i a Espanya necessita no només una veu, sinó un crit de protesta.

Hem d'honrar les generacions dels anys cinquanta, que vam iniciar la resistència antifeixista amb les mobilitzacions als carrers, i les dels anys seixanta i setanta, amb mobilitzacions que van forçar la fi de la dictadura. Mai no oblidem el que s'intenta que oblidem: que Franco va morir al llit, però la dictadura va morir al carrer. Sense aquelles mobilitzacions, liderades pel moviment obrer, la dictadura no hauria acabat.

La força de les mobilitzacions va ser prou forta perquè la nomenclatura que governava l'estat feixista s'hagués d'obrir per permetre l'entrada d'un aire fresc de reformes. Però va haver-hi un enorme desequilibri de forces en aquell moment històric anomenat Transició, en el qual les forces conservadores dominaven l'Estat i la majoria dels mitjans d'informació i persuasió, mentre que les forces democràtiques liderades per les esquerres acabaven de sortir de la presó o tornaven de l'exili.

Com a resultat de tal desequilibri, es va establir una democràcia molt incompleta, amb grans limitacions en les formes de participació ciutadana en la governança del país, i amb unes lleis electorals que sistemàticament han discriminat les esquerres.

Aquesta és la causa d'un benestar tan insuficient. Espanya i Catalunya, amb més de trenta anys amb un sistema democràtic, continuen a la cua de l'Europa social. La despesa pública social per habitant continua sent la més baixa de l'Eurozona. I això no és així

perquè som pobres. En realitat, Espanya té el 91% del nivell de riquesa dels països més rics de la UE, és a dir, de la UE-15. I Catalunya té ni més ni menys que el 110% d'aquella mitjana. I, no obstant això, la despesa pública social per habitant és només el 78% de la mitjana de la UE-15 a Espanya i el 82% a Catalunya.

La causa d'aquest endarreriment és la mateixa que a Grècia, Portugal, Irlanda i, ara, Itàlia: el gran domini de les forces conservadores sobre els seus estats, que determina uns ingressos baixos a l'Estat, com a conseqüència d'unes polítiques fiscals regressives i un enorme frau fiscal, realitzat principalment pels sectors més adinerats de la població.

Però aquest endarreriment social va acompanyat de la falta de resolució d'un altre problema greu: la no-resolució del caràcter plurinacional de l'Estat espanyol, que ens porta a la desintegració de l'Estat, de la qual són responsables, i molt, en primer lloc, les veus conservadores jacobines procedents del nacionalisme espanyol, que, incapaces d'entendre que Espanya té diverses nacions, estan estimulant l'independentisme català. Negant el dret d'autodeterminació estan animant el sentiment d'independència.

No sóc partidari de la independència de Catalunya, però entenc l'independentisme català. Defenso, com sempre vam defensar les esquerres —no només catalanes, sinó també espanyoles—, el dret d'autodeterminació, que ara es diu dret de decisió.

És important, no obstant això, reconèixer que aquests sentiments s'estan estimulant d'una manera oportunista per ocultar l'enorme dèficit social i les polítiques d'austeritat que estan danyant les classes populars. Cal ser crític amb les forces conservadores d'Espanya, que estan utilitzant el nacionalisme espanyolista com una manera d'ocultar unes impopulars polítiques d'austeritat. L'evidència que això està passant és aclaparant. Cal ser crític amb aquesta realitat.

Però cal ser també crític amb les forces catalanes conservadores, que també estan utilitzant aquest moviment de protesta —que considero just— per amagar unes polítiques de tall clarament neoliberal que estan danyant el poble català. No és només el dèficit

fiscal, que existeix i s'ha d'eliminar, el responsable de l'endarreriment social. És la força i aliança de classes, que es tradueix en l'aliança política en les Corts Espanyoles, i fins fa poc en el Parlament de Catalunya, entre les dretes dels dos costats de l'Ebre, la que determina l'enorme endarreriment social de Catalunya —i també d'Espanya.

Aquí sí que trobo molt poques veus crítiques, en part perquè hi ha un gran control dels fòrums, en què aquestes veus tenen dificultats per participar.

I és aquí on voldria acabar fent algunes observacions sobre el projecte acadèmic i universitari. La universitat ha d'analitzar la realitat que ens envolta, amb el rigor que ha de guiar tot projecte científic. Però l'anàlisi de la realitat ha d'incloure la motivació de canviar aquesta realitat. Hem de conèixer la realitat per canviar-la. És fonamental que la universitat s'independitzi del poder financer i econòmic, que té tanta influència en la vida política i mediàtica del país.

Per aquest motiu, quan vaig tornar a casa, el meu país i el nostre, em va preocupar en gran manera que s'estava idealitzant l'acadèmia nord-americana. Veig que els mateixos col·legues que en els anys cinquanta i setanta cridaven "Yankees, go home" ara envien els seus fills als Estats Units. Em sembla molt bé que els estudiants catalans i espanyols viatgin també als Estats Units i aprenguin d'aquells centres acadèmics. Ara bé, em preocupa que molts quedin totalment seduïts i vegin la llum, però no les ombres, d'aquelles universitats; que no vegin l'enorme i excessiva influència que el món financer i econòmic d'aquell país exerceix sobre l'acadèmia nord-americana. El gran fracàs de la comunitat universitària d'economistes dels EUA en no saber predir l'enorme crisi financera n'és un indicador. El coneixement acadèmic de l'economia està en fallida.

Repeteixo que queda molt per aprendre. I jo mateix —mig segle d'acadèmic en aquell país— he donat suport a l'intercanvi i li'n continuo donant. Però és fonamental que el projecte acadèmic català es basi en una filosofia de servei a les classes populars i no a les estructures del poder, atès que el nostre servei ha de ser precisament donar a conèixer

la realitat que viu el nostre poble per indicar i mostrar les intervencions encaminades a millorar-ne el benestar i la qualitat de vida.

Cal també redefinir el patriotisme català, perquè aquest és un sentiment molt vulnerable a ser manipulat. El més patriota és qui més fa per millorar la qualitat de vida d'aquells que viuen i treballen a Catalunya i, molt en particular, de les classes populars. Cal protestar per la utilització de les banderes amb finalitats classistes, anteposant la suposada defensa de la pàtria al benestar de la població. I aquesta observació s'aplica als dos costats de l'Ebre.

Igualment, també cal evitar l'altre extrem, en el qual, partint d'un malentès internacionalisme, la defensa de la nació catalana queda diluïda en una homogeneïtzació internacional que implica la pèrdua de la nostra identitat. Cal sentir-se agermanat amb altres pobles i nacions, començant, en el nostre cas, per aquells a qui el Noi del Sucre, el gran dirigent del moviment obrer de Catalunya, va definir com a "nacions i pobles d'Ibèria". Respecto aquells que no se senten còmodes amb aquest sentiment, i fins i tot hi simpatitzo, perquè jo tampoc no m'identifico amb aquesta Espanya oficial, que és l'Espanya hereva de la dictadura i de la Transició immodèlica. Aquesta no és la meva Espanya. Però no abandonaré l'esperança que una altra Espanya és possible, i crec que està ja sorgint dels carrers de les poblacions d'aquell territori, en la protesta social que té lloc cada dia. I no abandono tampoc l'esperança que tinguem una altra Catalunya on la majoria del poble català pugui triar el seu futur, amb plena llibertat i pluralitat ideològica dels mitjans, la qual avui no existeix a Catalunya.

Espero que tots puguem continuar treballant en aquest projecte amb el sentit crític, tan necessari al nostre país. Així ho espero.

Gràcies per l'honor,

Vicenç Navarro
Catedràtic de Polítiques Públiques
Universitat Pompeu Fabra

DISCURS DE CLOENDA

DR. ROBERTO FERNÁNDEZ DÍAZ

Benvolgut Dr. Vicenç Navarro, la Universitat de Lleida s'enorgulleix de comptar-vos a partir d'avui entre el seu Claustre de Professors. I ho fa atenent als mèrits que tan bé ha destacat el Dr. Pere Enciso; però deixeu-me que destaquï allò que em sembla més rellevant des del punt de vista institucional.

En primer lloc, voldria ressaltar la vostra preocupació pel rigor científic en les ciències socials i la vostra visió multidisciplinària del coneixement científic. Sens dubte, Dr. Navarro, seguïu amb determinació els passos del vostre admirat Gunnar Myrdal, quan proclamava la necessitat d'una visió holística en l'enfocament de l'economia. Durant molt anys, ensenyant Metodologia de les Ciències Socials, m'he trobat sovint molt a prop dels vostres principis explicant als estudiants la màxima gramsciana que res humà no ens pot ser aliè, i no tan sols per una exigència epistemològica, sinó perquè només així arribarem a un coneixement socialment útil.

En efecte, en Vicenç Navarro és un científic irreprotxable, entestat a demostrar sempre totes i cada una de les seves proposicions. I ho fa sense desmai, sense cansar-se d'haver de demostrar moltes vegades allò que és evident. La raó d'aquesta atenció al detall, del seu cartesianisme racionalista més estricte, és que si no ho fes d'aquesta manera no podria complir amb la missió que des de fa anys s'ha proposat: contribuir al progrés humà mitjançant el coneixement científic de la realitat.

Això em porta, precisament, a altres qualitats que voldria destacar de la trajectòria del nostre nou honoris: el seu coratge i el seu compromís. I és que ha estat la determinació a construir una societat millor, més justa, equitativa i benivolent el que l'ha dut a haver

de defensar no tan sols els arguments que tan rigorosament construeix, sinó fins i tot el dret mateix a exposar-los.

Massa sovint el Dr. Navarro ha hagut de lluitar ja no per tal que aquells que vulguin el puguin escoltar, sinó, fins i tot, per la possibilitat de fer-se sentir. Sens dubte, allò que diu mereix ser escoltat i, per això mateix, moltes vegades és massa incòmode per al que a ell li agrada anomenar "*l'establishment* del món occidental". Perquè la seva valentia ha estat triar, justament, els camps de batalla més difícils i els enemics més forts i poderosos. Ara bé, els seu no és un quixotisme enfrontat a molins de vent. Els dracs que Vicenç Navarro combat cada dia són ben reals, tenen les urpes ben esmolades i els danys que provoquen són ben visibles en el nostre entorn. Darrere de la seva saviesa, del seu tarannà d'intel·lectual, s'hi troba un combatent, un home amb principis i la determinació que cal per defensar-los fins a les conseqüències que calguin, com molt bé demostra la seva biografia.

El nostre honoris d'avui hauria pogut triar una via còmoda, tancant-se en la seva torre d'ivori, i fer tan sols meritoris articles científics destinats al consum exclusiu de la comunitat acadèmica. Ara bé, el seu compromís l'ha portat a fer de la transmissió social del coneixement una tasca prioritària. La seva activitat de divulgació, de projecció a la societat dels avenços que fem en el món acadèmic, ha estat el fruit, sens dubte, també, d'aquest compromís cívic. Els universitaris fariem molt bé de prendre nota d'aquest esforç per expandir la ciència més enllà de les aules i els campus.

Si el reconeixement a la seva trajectòria ja és un mèrit suficient per atorgar-li el més gran dels homenatges acadèmics que té prevista la nostra universitat, en la figura del nostre doctor *Honoris Causa* d'avui s'hi uneix una altra qualitat que el fa encara més mereixedor del nostre reconeixement i de la nostra admiració. Aquesta qualitat no és altra que la tria dels seu objecte d'estudi: el funcionament de les institucions públiques.

No és cap secret que les polítiques públiques han estat el centre d'una controvèrsia intel·lectual i científica des de fa aproximadament trenta anys. I també és evident que,

en una situació de greu crisi econòmica com la que Europa pateix, el debat sobre el paper del sector públic s'ha aguditzat. Aquest rector coneix molt bé les conseqüències d'aquest panorama d'angoixa i patiment sobre les institucions públiques. Sens dubte, estem pagant un preu molt alt per les decisions de fer recaure sobre els pressupostos públics els sacrificis que calguin per tal de resoldre una crisi que s'havia originat en el món de l'especulació privada.

En aquest context, l'obra del Dr. Navarro no pot ser més pertinent, ja que denuncia les fal·làcies, els enganys i els prejudicis que formen part de les propostes instal·lades en les nostres *establishments* polítics i econòmics. I això encara és més important subratllar-ho en una universitat pública com la nostra. El sector públic, i molt especialment la sanitat i l'ensenyament, fa més amb molts menys diners. En la seva lluita per demostrar les mentides sobre la ineficiència del sector públic, el nostre *honoris* ha demostrat com els sistemes sanitaris europeus públics donen un servei millor amb un cost molt menor que els sistemes sanitaris privats nord-americans.

En el cas de la universitat, deixeu que doni tan sols una dada: cada euro que invertim en una universitat pública espanyola produeix gairebé set vegades més recerca que el mateix euro invertit en una universitat privada. És que algú realment s'imagina que un sistema universitari català completament privat sostindria una universitat de qualitat, compromesa amb la recerca avançada i amb una docència d'excel·lència a Girona, a Lleida o a Tarragona?

La Universitat de Lleida aporta, sens dubte, un retorn imprescindible a la societat i el territori de Lleida, però ho fa en tant que és una institució pública que permet la creació, acumulació i distribució de capital humà. Sense una universitat pública, aquesta tasca no s'hauria fet ni amb la mateixa intensitat, ni amb la mateixa qualitat i, segons que ens ha ensenyat el Dr. Navarro, s'hauria fet a un preu segurament molt més alt, inabastable per als sectors socials menys afavorits.

És aquesta la justícia que s'amaga en aquest acte i que, com a rector, voldria emfasitzar en aquestes paraules finals. Gràcies, Dr. Navarro, per la qualitat i la brillantor de la vostra tasca científica: sense ella, les ombres que ens envolten serien més fosques, i les amenaces, més fortes. Gràcies, Dr. Navarro, per la vostra vocació i el vostre compromís social per traslladar a la societat els coneixements de l'acadèmia, perquè amb els vostres treballs de divulgació i transmissió del coneixement aconseguiu reeixir com a universitari, acadèmic i científic, perquè cap d'aquests papers no és complet sense una veritable extensió del saber. Gràcies, Dr. Navarro, pel vostre coratge i la vostra valentia personals, per la vostra voluntat de lluitar contra la barbàrie, la ignorància i el fanatisme. Gràcies, perquè decidint actuar així heu fet d'aquest món un lloc millor on viure i convida. Gràcies per lluitar per nosaltres i pel nostre projecte d'universitat pública i democràtica. Desitjo que l'acte d'avui us animi a continuar en la seva importantíssima tasca i que vegeu, si més no, que la comunitat universitària no sempre és injusta ni amnèsica.

Sr. Vicens Navarro López, benvingut al Claustre de Professors de la nostra universitat, que sens dubte ha de produir, a partir d'avui, una fructífera collita de col·laboracions i iniciatives, perquè, tal com fa sempre, la nostra universitat sabrà treure bon profit de tota la vostra saviesa.

Universitat de Lleida